

Napoleon Bonaparte - vojna karijera s osvrtom na osvajanja i ključne bitke od osvajanja Toulona 1793. do konačnog poraza kod Waterlooa 1815. godine

Ribičić, Dominik

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:666859>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij pedagogija i povijest

Dominik Ribičić

**Napoleon Bonaparte – vojna karijera s osvrtom na osvajanja i ključne
bitke od osvajanja Toulona 1793. do konačnog poraza kod Waterlooa
1815. godine**

Završni rad

doc. dr. sc. Dubravka Božić Bogović

Osijek, 2014.

Sažetak

Napoleon Bonaparte, veliki francuski vojskovođa, državnik i car, potječe iz obitelji korzikanskoga sitnog plemstva. Nakon završetka školovanja na prestižnim francuskim vojnim školama postaje zagriženi pristaša ideja Francuske revolucije. Njegova vojna karijera doživljava strelovit uspon nakon što se 1793. godine iskazao u opsadi Toulona, a dvije godine kasnije, 1795., i u gušenju rojalističke pobune u Parizu. Još 1793. godine postaje jednim od najmlađih generala u francuskoj povijesti, a 1796. godine dobiva zapovjedništvo nad francuskom vojskom u sjevernoj Italiji gdje odnosi niz velikih pobjeda nad pijemontskom, papinskom i habsburškom vojskom. Nakon promjenjivih uspjeha u svom vojnom pohodu na Egipat od 1797. do 1798. godine gdje ratuje protiv mameluka, Osmanlija i Britanaca, 1799. godine vraća se u Pariz, izvodi državni udar, uvodi novi oblik vladavine, tročlani konzulat, te se proglašava prvim konzulom. Godine 1804. postaje „carem svih Francuza“ nakon čega slijede njegove veličanstvene pobjede u carskim bitkama, kod Austerlitz 1805. nad Austrijom, kod Jene 1806. nad Pruskom i kod Friedlanda 1807. godine nad Rusijom. Tijekom 1809. godine suočen je s prijetnjom oporavljene Austrije koja traži osvetnički rat. U nekoliko teških bitaka, od kojih je odlučujuća ona kod Wagrama, prisiljava Austriju na potpisivanje Mira u Schönbrunnu. Ipak, tijekom tog sukoba doživljava svoj prvi pravi poraz, kod Asperna, koji mu uspijeva nanijeti nadvojvoda Karlo. U vojnom pohodu na Rusiju 1812. godine njegova „Velika armija“ doživljava tešku katastrofu koja će samo nagovijestiti Napoleonov pad, a porazi u bitkama kod Leipziga 1813. i Waterlooa 1815. godine okončat će doba napoleonskih ratova u Europi. Unatoč neospornoj vojnoj genijalnosti Napoleon je pokazao i neke slabosti, ponajprije na strateškom i taktičkom planu, koje su ga koštale teških poraza, a koji će na kraju pridonijeti njegovom konačnom padu.

Ključne riječi: Napoleon Bonaparte, vojska, bitka, strategija, taktika

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Napoleon Bonaparte – rani život i školovanje.....	5
3. Opsada Toulona i uspon „malog kaplara“.....	7
4. Zapovjednik francuske vojske u Italiji.....	9
5. Egipatska ekspedicija.....	10
6. Velike pobjede u carskim bitkama	13
6.1. Bitka kod Trafalgara.....	13
6.2. Bitka kod Austerlitz.....	14
6.3. Bitka kod Jene.....	17
6.4. Bitka kod Friedlanda.....	18
7. Ratovi protiv Habsburgovaca i prvi Napoleonov poraz.....	19
8. Pohod na Rusiju i „rat protiv prirode“.....	20
8.1. Pozadina francusko-ruskog sukoba.....	20
8.2. Napad i propast „Velike armije“.....	21
9. „Bitka naroda“ i početak kraja „cara svih Francuza“.....	23
10. Bitka kod Waterlooa i konačan pad.....	24
11. Napoleonova vojna strategija i taktika te njihova ograničenja.....	27
12. Zaključak.....	30
13. Literatura.....	31
14. Prilozi.....	32

1. UVOD

Cilj ovog rada je dati sažet pregled vojne karijere Napoleona Bonaparte, prikazati i objasniti njen razvoj, s posebnim osvrtom na osvajanja i ključne bitke. Pri izradi rada korištena je dostupna i relevantna literatura, knjige i članak iz časopisa, uvidom u koju se tema razrađuje te izlaže po poglavljima navedenim u sadržaju. Na samom početku rada dat će se kratak prikaz Napoleonovog ranog života, povijesti njegove obitelji kao i školovanja na istaknutim francuskim vojnim školama. Nadalje, posebna se pažnja pridaje opsadi Toulona, važne francuske ratne luke na sredozemnoj obali, koji se nakratko našao pod britanskom upravom. Taj događaj predstavlja prekretnicu u Napoleonovoj vojnoj karijeri budući da se u jako dobrom svjetlu predstavio francuskom vojnom

vrhu „obranivši“ Francusku revoluciju. Zatim, govorit će se o Napoleonovoj vojnoj kampanji u sjevernoj Italiji gdje će svojim veličanstvenim vojnim pobjedama prisiliti Pijemont, Austriju i Papinsku državu na nepovoljne uvjete mira, a Francuskoj Republici osigurati vlast nad tim područjem. Potom je uslijedila njegova velika egipatska ekspedicija koju obilježavaju uspjesi francuske vojske u sukobima s mamelucima i Osmanlijama, ali i težak poraz od Britanaca u mornaričkoj bitci na Nilu koja će uvelike utjecati na konačan ishod cijelog pohoda. Posebno će se obraditi trogodišnje razdoblje od 1805. do 1807. godine koje se smatra vrhuncem Napoleonove vojne karijere. U tom razdoblju odnosi briljantne pobjede nad austrijskom, pruskom i ruskom vojskom kod Austerlitz, Jene i Friedlanda te prisiljava svoje protivnike na mirovne uvjete koji će Francuskoj osigurati prevlast nad cijelom središnjom i dijelom istočne Europe. Kada se govori o Napoleonovoj vojnoj karijeri neophodno je objasniti i njegov pohod na Rusiju koji će rezultirati katastrofalnim posljedicama po njegovu „Veliku armiju“ i nagovijestiti kraj napoleonske ere. Na kraju, rad će se završiti razmatranjem dviju bitaka koje su presudile velikom vojskovođi te označile njegov konačan pad. Bile su to bitke kod Leipziga i Waterlooa, bitke u kojima se cijela Europa ujedinila protiv cara koji uživa u svojim posljednjih „Stotinu dana“. Posljednje je poglavlje posvećeno analizi Napoleonove vojne strategije i taktike, kao i njegovih vojnih uspjeha pri čemu će se razmotriti i obrazložiti mišljenja priznatih vojnih povjesničara. Naposljetku slijedi zaključak u kojem će se sažeti ključne misli te iznijeti neki zaključci o samoj temi.

2. NAPOLEON BONAPARTE – RANI ŽIVOT I ŠKOLOVANJE

Napoleon Bonaparte rođen je 15. kolovoza 1769. godine u gradu Ajacciou na otoku Korzici. Bio je drugo dijete Carla-Marije Buonapartea i Marije Letizije Ramolino.¹ Samo prezime Buonaparte potječe još iz 13. stoljeća kada ga je izabrao jedan od Napoleonovih predaka nastojeći na taj način pokazati da se njegova obitelj svrstava na „pravu stranu“ (tal. *bona parte*), u ovom slučaju uz gibeline i cara, a protiv guelfa i pape. Obitelj Buonaparte (prezime kasnije frankofonizirano u

¹ Skupina autora, *Hrvatska enciklopedija*, Svezak 7, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1999 – 2009., str. 580.

Bonaparte) pripada korzikanskom sitnom plemstvu, a Korzika postaje njihov dom u prvoj polovini 16. stoljeća. Upravo u to vrijeme oni razvijaju obiteljsku odvjjetničku tradiciju koju nastavlja i Napoleonov otac Carlo.² Zanimljivo je spomenuti kako je Korzika tri mjeseca prije Napoleonovog rođenja postala sastavni dio Francuskog Carstva te je tako zauvijek izuzeta iz posjeda Genove. Tom se prilikom Carlo Bonaparte priklanja novom režimu, a zauzvrat se njegovoj obitelji priznaje plemićki status čime dolazi pod zaštitu grofa di Marbeufa, vladara Korzike.³ Upravo je taj događaj dao inspiraciju Napoleonovim roditeljima za njegovo ime. Naime, nazvan je prema svome stricu koji je stradao u sukobu s Francuzima.⁴ Napoleon je kasnije jednom prilikom izjavio: „*Ja sam se rađao u času kad je moja domovina umirala.*“⁵ Upravo su očeve političke veze omogućile mladom Napoleonu kvalitetno školovanje na koje u to doba nije mogla računati većina korzikanskih mladića. Napoleon školovanje za vojnu karijeru počinje kao desetogodišnjak, 1779. godine, kada je upisan u francusku vojnu školu u Brienne-le-Château u sjeveroistočnoj Francuskoj. Istu završava 1784. godine kada je primljen na uglednu Kraljevsku vojnu školu u Parizu École Militaire, a koju, zahvaljujući iznimnim sposobnostima, završava u godinu dana (radi se o dvogodišnjem studiju) te postaje topnički časnik. Izvrstan u matematici i zemljopisu, a prosječan u ostalim predmetima, isticao se iznimnom sposobnošću pamćenja.⁶ Godine 1786. Napoleon, kao šesnaestogodišnjak, preuzima svoje vojničke dužnosti kao topnički potporučnik. Sve do izbijanja Francuske revolucije služi na posadničkim dužnostima te vodi život siromašnoga nižeg časnika gotovo bez izgleda za bilo kakav napredak i uspjeh u budućnosti. Nakon izbijanja revolucije vraća se na Korziku gdje se pridružuje korzičkim domoljubima. Tu boravi od 1789. do 1793. godine te aktivno sudjeluje u političkom životu rodnog otoka gdje istovremeno obnaša i razne vojničke dužnosti.⁷ Tijekom 1793. godine na Korzici se javlja pokret za nezavisnost otoka od Francuske. Obitelj Bonaparte odbija sudjelovati na strani ustanika te je stoga prisiljena napustiti otok. Sklanja se u Toulon, a potom u Marseille gdje živi u teškim ekonomskim prilikama. To ne utječe na Napoleonovu vojnu karijeru te on već tada dobiva čin topničkog kapetana.⁸ Naime, Napoleon je bio veliki pobornik ideja Jeana-Jacquesa Rousseaua i Francuske revolucije. Nakon izbijanja revolucije on staje na stranu jakobinaca

² Gerosa, Guido, *Napoleon*, Alfa, Zagreb, 1976., str. 7.

³ Skupina autora, *Povijest 13 – Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja (1800. – 1848.)*, Europapress holding, Zagreb, 2008, str. 74.

⁴ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 8.

⁵ Isto, str. 8.

⁶ Gračanin, Hrvoje, *Napoleon Bonaparte – vojskovođa i car Francuza*, Meridijani, 13(2006), 107, str. 65.

⁷ Isto, str. 66.

⁸ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 75.

i njihovog vođe Maximiliena Robespierrea što će mu u tome trenutku omogućiti napredovanje u vojnoj karijeri, ali i donijeti probleme nakon njihovog pada kada će tijekom 1794. godine na kratko vrijeme završiti u pritvoru.⁹

Prilog 1: Jacques-Louis David, *Napoleon Bonaparte na prijevoju sv. Bernard*, 1801.

3. OPSADA TOULONA I USPON „MALOG KAPLARA“

Godina 1793. pokazat će se presudnom za Napoleonovu vojnu karijeru. Naime, te se godine dogodila opsada Toulona koja će omogućiti mladom Bonaparteu da se predstavi francuskom vojnom vrhu, ali i cijelom svijetu.¹⁰ Naime, Francuska revolucija 1793. godine ulazi u svoju završnu fazu, a još od 1792. godine glavnu riječ na francuskoj političkoj sceni vode radikalni jakobinci, sitno

⁹ Skupina autora, *Hrvatska enciklopedija*, str. 580.

¹⁰ McLynn, Frank, *Junaci i zločinci*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2009, str. 271.

građanstvo. Jakobinci se, u želji za dokidanjem nejednakosti na osnovi bogatstva i uspostavljanjem ravnopravnoga građanskog poretka pod njihovom kontrolom, sustavno vode terorom usmjerenim protiv konzervativne buržoazije, odnosno krupnog, bogatijeg građanstva. Upravo luka Toulon, na južnoj Francuskoj obali nedaleko Marseillea, tijekom jakobinske vladavine prolazi kroz najturbulentnije razdoblje svoje povijesti. Naime, sam se grad i luka od srpnja 1793. godine čvrsto nalaze u rukama buržoazije. U strahu od uznapredovalih revolucionarnih jakobinskih snaga koje su se uspješno obračunavale s pobunjenicima na zapadu zemlje (Lyon), toulonska i marseilleska buržoazija nastoje predati vlast nad svojim gradovima Britancima. Treba istaknuti i kako je flota britanske Kraljevske ratne mornarice u tim trenucima usidrena ispred Toulona i Marseillea te ima zadaću blokade ključnih francuskih sredozemnih luka.¹¹ Međutim, revolucionarne jakobinske snage uspijevaju osujetiti pokušaj prepuštanja Marseillea u britanske ruke. Jakobinci uspijevaju probiti obranu grada te trijumfalno ulaze u Marseille nakon čega, iz odmazde, vrše masakr nad lokalnim stanovništvom. Ipak, Kraljevska ratna mornarica pod zapovjedništvom admirala lorda Samuela Hooda uspijeva preduhitriti jakobinske snage te zauzima drugu veliku francusku luku na jugu zemlje, Toulon. Sam Toulon je u tom trenutku druga najveća francuska ratna luka po koncentraciji ratnog brodovlja. Toulonska buržoazija sklapa dogovor s admiralom Hoodom prema kojemu Britanci dobivaju potpuni nadzor na gradom, lukom i zaleđem, a zauzvrat će preuzeti određene obveze prema lokalnom stanovništvu.¹² No, ubrzo je uslijedio jakobinski odgovor na britansko zauzimanje jedne od najvažnijih francuskih luka, bila je to opsada Toulona s ciljem oslobađanja grada, luke i zaleđa te uspostavljanja stabilne jakobinske vlasti. Spletom okolnosti glavni zapovjednik opsade Toulona, general Carteaux, ostaje bez zapovjednika topništva. Time se Napoleonu ukazala odlična prilika, naime, imenovan je zapovjednikom topništva kao zamjena za ranjenog časnika. Napoleon je svjestan kako se grad, kojeg sa sjevera štite brda, s istoka neosvojive utvrde, a s juga luka, ne može osvojiti izravnim napadom pješastva. Uviđa kako je ključ grada i luke britanska tvrđava Fort Mulgrave, prozvana „malim Gibraltalom“, koju se može osvojiti jedino nakon što se zauzme brežuljak južno od luke. Nakon pada „malog Gibraltara“ engleska flota će se naći u dometu francuskih topova. Napoleon zna kako se tvrđava može osvojiti isključivo pomoću artiljerije, udarima topništva, a tek onda napadom pješastva. Dana 16. prosinca 1793. godine započinje francuski napad na Toulon udarima topništva, a istog dana uvečer uslijedio je i napad

¹¹ F. McLynn, *Junaci i zločinci*, str. 272. i 273.

¹² Isto, str. 274.

pješništva na tvrđavu Fort Mulgrave koja pada u tri sata u noći. Napoleon je pri tom napadu ranjen u lijevo bedro, iznad koljena, te mu je čak prijetila amputacija noge. Prema Napoleonovim predviđanjima, Britanci sa svojom flotom 18. prosinca napuštaju grad i luku Toulon. Revolucija je spašena zahvaljujući mladom Bonaparteu.¹³ Glavni zapovjednik francuskih snaga kod Toulona, general Dugommier, u svom pismu Ministarstvu rata navodi: „*Nemam riječi da opišem Bonaparteove zasluge: mnogo taktičkog talenta, isto toliko inteligencije i vrlo velika hrabrost, ali i ovako sam vam slabo opisao tog rijetkog oficira.*“¹⁴ Zahvaljujući iznimnim zaslugama u opsadi Toulona, Napoleon je 22. prosinca 1793. godine unaprijeđen u čin brigadnog generala. Tako do svoje 24 godine prolazi nevjerojatan put od kapetana do najmlađeg generala revolucije.¹⁵

Još je jedan događaj imao presudno značenje za Napoleonovu vojnu karijeru. Bila je to rojalistička pobuna protiv Konventa, francuske revolucionarne ustavotvorne i zakonodavne skupštine, u Parizu koju je Napoleon 5. listopada 1795. godine ugušio u krvi. Naime, kao zapovjednik topništva izdaje zapovijed da se otvori vatra na pobunjenike te su oni u samo nekoliko sati rastjerani. Ovakvim je nastupom Napoleon definitivno pridobio simpatije i povjerenje francuskog vojnog vrha koji će mu se znati odužiti.¹⁶ Naime, stječe naklonost Direktorija, nove francuske revolucionarne vlade, a posebno Paula Barrasa, njegovog istaknutog člana, koji će mu omogućiti strelovito napredovanje. To je vidljivo kada u listopadu iste godine postaje divizijski general, a nešto kasnije i glavni zapovjednik vojske u zemlji.¹⁷

4. ZAPOVJEDNIK FRANCUSKE VOJSKE U ITALIJI

Neupitno je kako početak iznimne vojne karijere Napoleona Bonapartea vežemo uz opsadu i osvajanje Toulona. Međutim, on će svu raskoš svoje vojničke genijalnosti po prvi puta pokazati tek u vojnom pohodu na Italiju od 1796. do 1797. godine. Tu će u nizu bitaka izvojevati brojne sjajne pobjede nad pijemontskom, habsburškom i papinskom vojskom te na taj način uspostaviti francusku

¹³ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 23. i 24.

¹⁴ Isto, str. 25.

¹⁵ H. Gračanin, *Napoleon Bonaparte – vojskovođa i car Francuza*, str. 67.

¹⁶ Skupina autora, *Hrvatska enciklopedija*, str. 580.

¹⁷ H. Gračanin, *Napoleon Bonaparte – vojskovođa i car Francuza*, str. 68.

dominaciju u sjevernoj Italiji.¹⁸ Napoleonova kampanja u Italiji sastavni je dio ofenzive francuskih snaga protiv neprijateljske koalicije koja i dalje prijeti opstanku Francuske Republike. Ipak, talijanska fronta je u strategiji Direktorija trebala imati tek sekundarnu važnost, dok su glavnu ofenzivu trebali voditi francuski generali na Rajni.¹⁹ U tim je okolnostima Napoleon 2. ožujka 1796. godine imenovan vrhovnim zapovjednikom francuske vojske u Italiji. Bonaparte, kao jedan od najmlađih generala u francuskoj povijesti, sa svojih 27 godina dobiva zapovjedništvo nad 38.000 slabije naoružanih i opremljenih francuskih vojnika u sjevernoj Italiji. Ipak, Napoleon je znao kako uspostaviti disciplinu u svojoj vojsci, a vatrenim govorima podiže moral vojnicima. U takvim okolnostima odlučuje se za napad na brojčano jaču, ali nesložnu, habsburško-pijemontsku vojsku. U munjevitoj kampanji koja je trajala od 9. travnja do 15. svibnja 1796. godine nanosi težak poraz pijemontskoj vojsci te prisiljava savojskog vojvodu Vittorija Amedea III. na potpisivanje primirja. Uslijedio je brzi marš na istok u kojem prelazi rijeku Pad kod Piacenze i napada most Lodi na rijeci Addi. Tu pobjeđuje iznenađene habsburške snage, nakon čega 15. svibnja 1796. godine pobjedonosno ulazi u Milano.²⁰ Do kraja godine uspijeva izvojevati još dvije pobjede protiv habsburških pojačanja, a zatim početkom 1797. godine ponovno pobjeđuje habsburšku vojsku kod Rivolija nakon čega ulazi u Mantovu. Takav rasplet događaja otvara mu put prema Beču. Njegov marš na Beč zaustavljen je 18. travnja kod Loebena, stotinjak kilometara od glavnog habsburškog grada, gdje pristaje na zahtjev austrijskog cara Franje I. za primirjem.²¹ Tijekom svoje talijanske kampanje, do listopada 1797. godine, Napoleon je zarobio 160.000 neprijateljskih vojnika i više od 2.000 topova.²² Posebno je impresivna bila Bitka kod Rivolija koju Alistair Horne naziva „najsajnijom koju je svijet dotad vidio“.²³ Nakon što je Napoleon pobjedonosno ušao u Veneciju, 17. listopada 1797. potpisan je glasoviti Mir u Campoformiju kojim prestaje postojati stoljetna Mletačka Republika. U Italiji nastaje francuski satelitski sustav republika, Cisalpinska republika (Milano), Ligurska republika (Genova), Helvetska republika (Švicarska), Rimska republika (Papinska država) i Partenopejska republika (Napulj).²⁴ Napoleon je nakon svoje prve vojne kampanje u Italiji napisao:

¹⁸ F. McLynn, *Junaci i zločinci*, str. 313. i 314.

¹⁹ Isto, str. 314.

²⁰ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 75. i 76.

²¹ Isto, str. 128.

²² Horne, Alistair, *Napoleonovo doba*, Alfa, Zagreb, 2009., str. 15.

²³ A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 15.

²⁴ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, Otokar Keršovani, Rijeka, 1974., str. 6290.

„U tom trenutku naslutih što bih mogao postati. Već osjetih kako mi tlo izmiče pod nogama, kao da se uzdižem u nebo.“²⁵

Napoleon se u Italiji služio prvenstveno operacijama po unutrašnjim linijama, što znači da se s dijelom svojih snaga zabija u samu središnjicu neprijateljske vojske, razdvaja ju, a onda njene oslabljene dijelove pojedinačno tuče. To mu je omogućilo da brojčano nadmoćnijem protivniku nanese nekoliko iznenađujućih poraza. Bio je jako sklon riziku, ali je imao i odličan smisao za sagledavanje situacije na bojnopolju i predviđanje neprijateljskih poteza. Njegove odluke su bile brze, nikada se nije previše dvoumio te ga je karakterizirala čvrsta odlučnost. Bio je omiljen među svojim vojnicima koji su ga zvali „mali kaplar“.²⁶

5. EGIPATSKA EKSPEDICIJA

Teško je objasniti pravi povod i razloge ovog Napoleonovog pothvata te je većina povjesničara složna u tome da on nije imao jasan i suvisao plan. Ipak, jedno je jasno, Napoleonov vojni pohod na Egipat rezultat je brojnih unutrašnjopolitičkih spletki Direktorija kojemu je bilo u cilju da Bonaparte bude što dalje od vlasti u Parizu. Isto tako, egipatski pohod je izraz želja da se Velika Britanija gospodarski i ekonomski slomi osvajanjem ključnog područja preko kojega se odvija njena trgovina s Indijom, najvažnijom i najbogatijom kolonijom, kada je već postalo jasno da izravna invazija britanskog otočja ne dolazi u obzir.²⁷ Horne navodi kako je sama egipatska ekspedicija Napoleonova ideja. Naime, nakon povratka iz Italije Napoleon dobiva zapovjedništvo nad francuskom vojskom u Engleskoj s ciljem da rat prenese na britansko otočje. Shvativši sve rizike tog plana i njegove nedostatke, Napoleon iznosi Direktoriju prijedlog koji uključuje napad na britanska interesna područja na Bliskom istoku i istočnom Sredozemlju, ključna za njenu trgovinu s Istokom. Zanesen osobom i djelom Aleksandra Velikog, mladi Bonaparte sanja i o pohodu na samu Indiju. Ipak, egipatska kampanja će se, u vojnom smislu, pokazati kao njegov najneuspješniji vojni pohod do tada. Dok je na kopnu uvjerljivo pobjeđivao, u pomorskim je bitkama francuska flota redovno bila u podređenom položaju.²⁸

Napoleonova egipatska ekspedicija započinje 19. svibnja 1798. godine kad on na čelu flote od tristo plovila i svoje „Orientalne armije“ koja broji oko 36.000 vojnika isplovljava iz Toulona.

²⁵ A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 15.

²⁶ Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, Svezak 5, Redakcija Vojne enciklopedije, Beograd, 1973., str. 710.

²⁷ S. Englund, *Napoleon – Politički život*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2008., str. 137.

²⁸ A., Horne, *Napoleonovo doba*, str. 18.

Ekspedicija broji i oko 160 vodećih francuskih znanstvenika, umjetnika, graditelja, liječnika i učenjaka. Tri tjedna nakon isplovljavanja, 11. lipnja, Napoleonova se flota zaustavlja na strateški važnom otoku u Sredozemnom moru, Malti, kojeg zauzima i stavlja pod francusku vlast. Malta je još od vremena križarskih ratova pod vlašću viteškog reda ivanovaca i protekcijom ruskog cara.²⁹ Francuska flota pristaje na afričku obalu 1. srpnja te se iskrcava u Maraboutu u blizini Aleksandrije u koju ulazi gotovo bez ozbiljnijeg otpora te na taj način osvaja gornji Egipat. Egipat je u to vrijeme, bar formalno, pod vlašću Osmanskog Carstva. Međutim, pravu vlast u Egiptu obnašaju mameluci koji s prijezirom odbacuju osmanski suverenitet i carigradskog sultana. Ubrzo nakon iskrcavanja na egipatsko tlo Napoleonove jedinice napreduju prema glavnom egipatskom gradu, Kairu.³⁰

Napoleon je u Egiptu ratovao protiv oružjem daleko inferiornijeg neprijatelja čija su najveća uzdanica i dalje bili konjanici sa sabljama. Stoga je s lakoćom gazio nemoćne mamelučke, a kasnije i osmanske vojskovođe, vojnike i stratege koji su padali pred naletima francuskog suvremenog vatrenog oružja i artiljerije.³¹ Potrebno je istaknuti glasovitu Bitku kod piramida, 21. srpnja 1798. godine, između francuske „Orijentalne armije“ i mamelučkih snaga. Bila je to prva Napoleonova bitka na afričkom kontinentu, a završila je uvjerljivom pobjedom francuske vojske. Živote je izgubilo samo 300 francuskih te čak 2.500 mamelučkih vojnika. Nakon toga, Napoleon osvaja donji Egipat, ulazi u glavni grad Kairo te se počinje smatrati pravim gospodarom Egipta.³² Ipak, u sukobu dviju mornarica, u zaljevu Abukir, kraj Aleksandrije, nadmoćnijom se pokazala ona britanska. U Bitci na Nilu, u kolovozu 1798., britanska flota na čelu s admiralom Horatiom Nelsonom odnosi odlučujuću pobjedu. Francuska mornarica je potpuno uništena te su na taj način znatno smanjeni izgledi francuske vojske za nekakvim dugoročnijim uspjehom u Egiptu i na Bliskom istoku. Naime, na taj je način onemogućena opskrba francuskih snaga u Egiptu od strane Francuske Republike, a time se i sama Napoleonova pozicija u Egiptu od tad počela urušavati. Međutim, sam je Napoleon olako prešao preko ovog poraza ne doživljavajući ga ozbiljno i opravdavajući ga činjenicom da je sam Aleksandar Veliki svoje brodovlje poslao kući. Ipak, povjesničari smatraju da je upravo poraz u ovoj bitci bio presudan za neuspjeh Napoleonove egipatske ekspedicije.³³

Krajem 1798. godine osmanski sultan Selim III. objavljuje Napoleonu rat. Već iduće godine Napoleon poduzima pohod na Siriju, očekujući osmanski napad iz tog smjera, te u ožujku 1799.

²⁹ S. Englund, *Napoleon*, str. 138.

³⁰ Isto, str. 138.

³¹ Isto, str. 139.

³² Isto, str. 139.

³³ Isto, str. 139. i 140.

godine opsjeda utvrdu Akko, najjaču tvrđavu na Bliskom istoku, čije bi mu osvajanje otvorilo put prema Damasku.³⁴ Opsada je bila bezuspješna budući da su grad s mora neprestano opskrbljivali Britanci. Napoleon odustaje od opsade te se odlučuje na povlačenje prema Egiptu. Stoga se Akko smatra njegovim prvim osobnim vojnim porazom.³⁵ Pri povlačenju, sa samo dvije francuske divizije i znatno broječano nadjačan, odnosi veliku pobjedu u sukobu s oko 30.000 osmanskih vojnika kod brda Tabor, međutim, prisiljen je na daljnje povlačenje iz Sirije. U srpnju 1799. u Bitci kod Abukira, sad već znatno oslabljena, francuska vojska odnosi uvjerljivu pobjedu nad broječano nadmoćnijim osmanskim snagama.³⁶

Govoreći s vojnog aspekta, Egipat ne donosi ništa novo u Napoleonovom načinu i stilu ratovanja. Napoleonova je „Orijentalna armija“ odnijela nekoliko velikih pobjeda koje ipak Francuskoj nisu donijele nikakvu korist s geopolitičkog, gospodarskog ili bilo kojeg drugog stajališta. Te pobjede nisu niti na koji način iskorištene, materijalizirane, već su isključivo služile prestižu. Cijeli pothvat je bio skupi politički, ali i vojni promašaj.³⁷ Ipak, egipatska ekspedicija razlikuje se od svih ostalih Napoleonovih vojnih pohoda budući da je imala i svoju znanstvenu misiju. Napoleonovi znanstvenici u Egiptu proučavaju životinje, biljke, minerale, istražuju uzroke raznih bolesti te proučavaju egipatsku glazbu. Arheolozi vrše iskapanja spomenika, a njihovo najvažnije otkriće je bazalna ploča iz Rozete ispisana hijeroglifima, starim egipatskim pismom, koje će dešifrirati mladi znanstvenik Jean-Francois Champollion.³⁸

Napoleon krajem 1799. godine odlučuje napustiti Egipat, utemeljivši čvrstu i stabilnu koloniju i ostavivši tu dio svojih snaga, te se vraća u Pariz gdje 9. studenoga 1799. godine provodi državni udar nakon čega uvodi novi oblik vladavine, tročlani konzulat. Sam Napoleon postaje prvim konzulom.³⁹

Već je iduće godine Francuska suočena s novom austrijskom prijetnjom u sjevernoj Italiji te je Napoleon prisiljen na novi rat s Habsburgovcima. Na čelu vojske od 50.000 ljudi tajno prelazi alpski prijevoj sv. Bernard prekriven snijegom te napada Austrijance s leđa. Dana 14. lipnja 1800. godine odnosi sjajnu pobjedu u Bitci kod Marenga, nedaleko Genove. Bio je to sjajan manevar koji je rezultirao protjerivanjem austrijskih snaga iz Italije i potpisivanjem još jednog nepovoljnog mira

³⁴ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 128.

³⁵ S. Englund, *Napoleon*, str. 140.

³⁶ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 59.

³⁷ H. Gračanin, *Napoleon Bonaparte – vojskovođa i car Francuza*, str. 70.

³⁸ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 55. i 58.

³⁹ Skupina autora, *Hrvatska enciklopedija*, str. 580.

za Habsburšku Monarhiju.⁴⁰ Mirom u Luńvilleu 9. veljače 1801. godine Francuska dobiva cijelu zapadnu obalu Rajne.⁴¹

6. VELIKE POBJEDE U CARSKIM BITKAMA

Smatra se kako je trogodišnje razdoblje od 1804. do 1807. godine vrijeme Napoleonovih najvećih uspjeha kako na vojnom tako i na političkom planu. Ono počinje u prosincu 1804. kada je Napoleon Bonaparte u crkvi Notre-Dame u Parizu okrunjen za „kralja svih Francuza“, a završava 1807. godine potpisivanjem Tilsitskog mira kojim je nametnuo svoju volju carevima Pruske i Rusije. Brojni povjesničari smatraju kako je Napoleon upravo u ovom razdoblju postigao svoje najbriljantnije pobjede na bojnopolju, u bitkama kod Austerlitz, Jene i Friedlanda. Međutim, ovo razdoblje obuhvaća i jedan teški poraz koji se smatra Napoleonovim prvim velikim neuspjehom, odnosno prije neuspjehom njegove vojne politike. Bio je to poraz u pomorskoj Bitci kod Trafalgara gdje francuska flota doživljava težak poraz od britanske ratne mornarice, tadašnje gospodarice svjetskih mora.⁴²

6.1. BITKA KOD TRAFALGARA

Napoleon je jednom prilikom u kolovozu 1805. g. izjavio: „*Iznenadit ću svijet veličinom i brzinom svojih udaraca.*“⁴³ Ipak, u listopadu te godine se baš i nije činilo tako. Naime, nakon opsežnih priprema i velikih brodogradilišnih radova Francuska napada Veliku Britaniju čijom politikom tada rukovodi William Pitt Mlađi, Napoleonov ljuti neprijatelj. Napoleon je za invaziju britanskih otoka izabrao jednu vrlo zanimljivu strategiju čije je izvođenje povjerio kontraadmiralu Pierreu Villeneuvei. Naime, Villeneuve je sa svojom flotom trebao zaploviti prema otocima Srednje Amerike kako bi Britanci pomislili da se sprema udar na njihove tamošnje posjede. Zatim bi britanska ratna mornarica zaplovila prema zapadu u obranu američkih posjeda, a francuske snage bi se okrenule te punom brzinom zaplovile prema La Mancheu gdje bi stigle prije britanske flote te izvršile invaziju nebranjenog britanskog otočja. Ipak, pokazalo se kako francuska mornarica nema dovoljnu moć za jedan takav pothvat, ponajprije zbog nedostatka sposobnih časnika. Britanski admiral Horatio Nelson uspjeva sustići francusko ratno brodovlje te stiže do britanskog otočja prije

⁴⁰ A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 20.

⁴¹ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 6298.

⁴² A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 75.

⁴³ S. Englund, *Napoleon*, str. 298.

Villeneuvea. Britancima je u tom trenutku zapriječen put prema Kanalu te se oni odlučuju na put prema jugu, prema španjolskoj obali. Kod rta Trafalgar, u blizini španjolskog grada Cadiza, dolazi do bitke između francuske flote i britanske ratne mornarice koja će odlučiti ovu bitku za Britaniju i odrediti daljnji tijek zbivanja na svjetskim morima.⁴⁴ Francuska armada, u vjerojatno najvećoj pomorskoj bitci 19. stoljeća, doživljava odlučan poraz kojeg će Napoleon samo prokomentirati riječima: „*Ne mogu istovremeno biti svugdje*“.⁴⁵ Znatno nadmoćnija britanska flota pod zapovjedništvom admirala Nelsona pobjeđuje ponajprije zahvaljujući boljoj taktici i nadmoći u topničkoj vatri. Tako Trafalgar okončava Napoleonov san o invaziji Britanije.⁴⁶

6.2.BITKA KOD AUSTERLITZA

Nakon neuspjele invazije britanskog otočja i teškog poraza francuske mornarice kod Trafalgara, Napoleon konačno odustaje od razračunavanja s Velikom Britanijom na moru. Britanci potvrđuju svoju pomorsku nadmoć, a Napoleon se okreće kontinentalnoj Europi koja opet, uz britansku pomoć, uspijeva stvoriti novu protunapoleonsku koaliciju koju čine Habsburška Monarhija, Rusija i Švedska.⁴⁷ U takvim okolnostima Napoleon nastoji preduhitriti združene protivnike te prvi napasti. Stoga brzim maršem, na čelu svoje „Velike armije“ koja broji oko 200.000 vojnika, dolazi u samo srce Europe, na Dunav, gdje su se već počele regrupirati austrijske snage. Francuska vojska potkraj rujna prelazi Rajnu, a 7. listopada 1805. godine i Dunav kod Ulma u Bavarskoj gdje ju očekuje austrijska vojska kojom zapovijeda general Karl Mack. Mack je planirao pričekati pomoć ruskih snaga koje su upravo pristizale s istoka te se tek onda upustiti u bitku s „Velikom armijom“. Ipak, Napoleon ga je preduhitrio te je stvorio obruč oko austrijske vojske koja je prisiljena na predaju. Tako se tog 21. listopada 1805. godine kod Ulma Francuzima, bez borbe, predalo oko 30.000 austrijskih vojnika zajedno sa svojim zapovjednikom generalom Mackom. Napoleonu je nakon toga otvoren put prema Münchenu u koji ulazi 24. listopada.⁴⁸ Zanimljivo je za spomenuti kako je Ulm, po djelotvornosti, jedna od najvećih pobjeda jednog vojskovođe u povijesti ratovanja. Ova bitka predstavlja najbolji primjer Napoleonove taktike okruživanja koju je ovdje primijenio ponajprije zahvaljujući naivnosti austrijskog generala.⁴⁹ Nakon velikog uspjeha kod Ulma Napoleon naređuje

⁴⁴ A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 75. – 77.

⁴⁵ S. Englund, *Napoleon*, str. 298. i 299.

⁴⁶ Isto, str. 298. i 299.

⁴⁷ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 83.

⁴⁸ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 102. i 103.

⁴⁹ S. Englund, *Napoleon*, str. 297.

pokret svoje „Velike armije“ na istok gdje namjerava preduhitriti rusku vojsku te joj zadati smrtonosan udarac. Ipak, zapovjednik ruske vojske general Mihail Ilarionovič Kutuzov neusporedivo je iskusniji i lukaviji od brzopletog Macka. Kutuzov je svjestan da je upravo snažan frontalni napad Napoleonovo najjače oružje, a otvorena bitka mogućnost da pokaže svu svoju taktičku i stratešku genijalnost. Stoga izbjegava izravan sukob s francuskim snagama svjesno prepuštajući Beč neprijatelju nakon čega se u Češkoj spaja s pristiglim austrijskim snagama.⁵⁰ Tako se Kutuzov na čelu svoje vojske povlači u Moravsku gdje čeka prikladan trenutak za bitku. Za to vrijeme Napoleonova vojska napreduje prema češkoj granici te podiže svoj tabor u Brnu odakle vodi pregovore s ruskim carem Aleksandrom I. Ruski car pod utjecajem pregovarača, a ignorirajući savjete iskusnog generala Kutuzova, odbija primirje te izdaje naredbu za izravnim sukobom s Napoleonom što je ovaj jedva dočekao.⁵¹

Sama Bitka kod Austerlitz (današnji Slavkov kod Brna u Češkoj) započinje 2. prosinca 1805. godine u devet sati ujutro napadom francuskih snaga koje su brojale oko 70.000 vojnika, na rusko-austrijsku vojsku koja broji oko 85.000 vojnika.⁵² Napoleon na samom početku bitke izvodi manevar kojim će nadmudriti savezničke snage i odmah u startu steći značajnu prednost. Naime, saveznici će dobiti dojam da se Francuzi povlače prema Beču. U tom trenutku, kad im se učinilo da ja Napoleon u bijegu, austrijsko-ruske snage napadaju oslabljeno desno krilo francuske vojske kojim zapovijeda jedan od najsposobnijih Napoleonovih generala, maršal Davout, koji je neposredno prije bitke pristigao sa svojim snagama iz Beča. Naime, Davout se povlači pred neprijateljskim snagama te ih uvlači duboko u područje pod nadzorom francuskih snaga što će Francuzi vješto iskoristiti. Na to je uslijedio udar lijevog krila francuske vojske na čelu s maršalom Lannesom te su se u tom trenutku savezničke snage našle u okružju francuskih vojnika. Tada slijedi ključni trenutak bitke kad Napoleon napada oslabljeno središte austrijsko-ruskih snaga te ga dijeli na dva dijela. Uslijedilo je uništavanje savezničke vojske te je postalo jasno kako će Napoleon izvojevati veliku pobjedu.⁵³ U metežu koji je uslijedio nakon bitke francuska konjica progoni austrijsko-ruske snage te ih bezobzirno uništava. Rusi bježe u močvare, a potom, u želji da se spase pred francuskim nasrtajima, bježe preko zaleđenog Satšanskog jezera. U tom trenutku Napoleon izdaje naredbu da se topovima razbije led kako bi ruski vojnici našli smrt u ledenoj vodi jezera. Francuski memoari navode da je u

⁵⁰ Isto, str. 300.

⁵¹ Isto, str. 300.

⁵² Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, str. 714.

⁵³ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 106. i 107.

ledenj vodi Satšanskog jezera smrt našlo čak 20.000 Rusa. Međutim, očito je da se radi o pretjeranom broju, naime, kad je jezero isušeno u njemu je pronađeno oko 2.000 ljudskih leševa. Ipak, bilo kako bilo, ruska katastrofa na Satšanskom jezeru simbolično označava kraj Bitke kod Austerlitz.⁵⁴ Dvojica moćnih careva, Aleksandar I. i Franjo I., bijegom spašavaju svoje živote, a onaj treći, „car svih Francuza“, odnosi trijumfalnu pobjedu u kojoj je živote izgubilo 35.000 austrijskih i ruskih vojnika.⁵⁵ Najveća Napoleonova carska bitka, u povijesti zapamćena i kao „Trocarska bitka“, trajala je cijeli dan, ipak, odlučujući dio bitke trajao je samo dva sata te je nakon njega bilo sve manje-više jasno. Stoga je Napoleon za Bitku kod Austerlitz ustvrdio da je bila najlakša i najodlučnija u njegovoj karijeri.⁵⁶ Nakon Bitke kod Austerlitz Napoleon nameće Franji I. Mir u Bratislavi, Požunski mir, 25. prosinca 1805. godine, a već iduće godine prestaje postojati gotovo tisućljetno Sveto Rimsko Carstvo Njemačke Narodnosti umjesto kojega se stvara Rajnski savez. Na taj način Napoleon uspijeva potpuno potući vječnu francusku neprijateljicu, Habsburšku Monarhiju, a njenog cara skroz poniziti. Franjo, nekad njemački car Franjo II., sad nosi samo titulu „car Franjo I. Austrijski“.⁵⁷

Bitka kod Austerlitz predstavlja jednu od najznačajnijih odlučnih pobjeda na bojnopolju u povijesti, pravu prekretnicu, te je ona ponajprije zbog toga toliko važna i opjevana. Ona postaje simbolom jedne kulture, simbolom jednog doba, mjerilo Napoleonove nepobjedivosti i cijele legende o njemu. Bitka kod Austerlitz je zapravo daleko od strateške i taktičke „savršenosti“. Napoleon je pobjedu kod Austerlitz izvojevao prvenstveno zahvaljujući svojoj genijalnosti koja se ponajprije ogleda u njegovom izvanrednom osjećaju za predviđanje neprijateljskih poteza, dakle bespriječnoj intuiciji, i njegovoj odlučnosti koju je pokazao u trenucima kad je to bilo najpotrebnije, dakle, osjećaju za vrijeme. Nadalje, posjedovao je izvanredne sposobnosti topografskog izviđanja, izvanredno je koristio prednosti terena koje su mu se pružale, primjerice kasnojesensku moravsku maglu u kojoj je skrivao svoje vojnike.⁵⁸

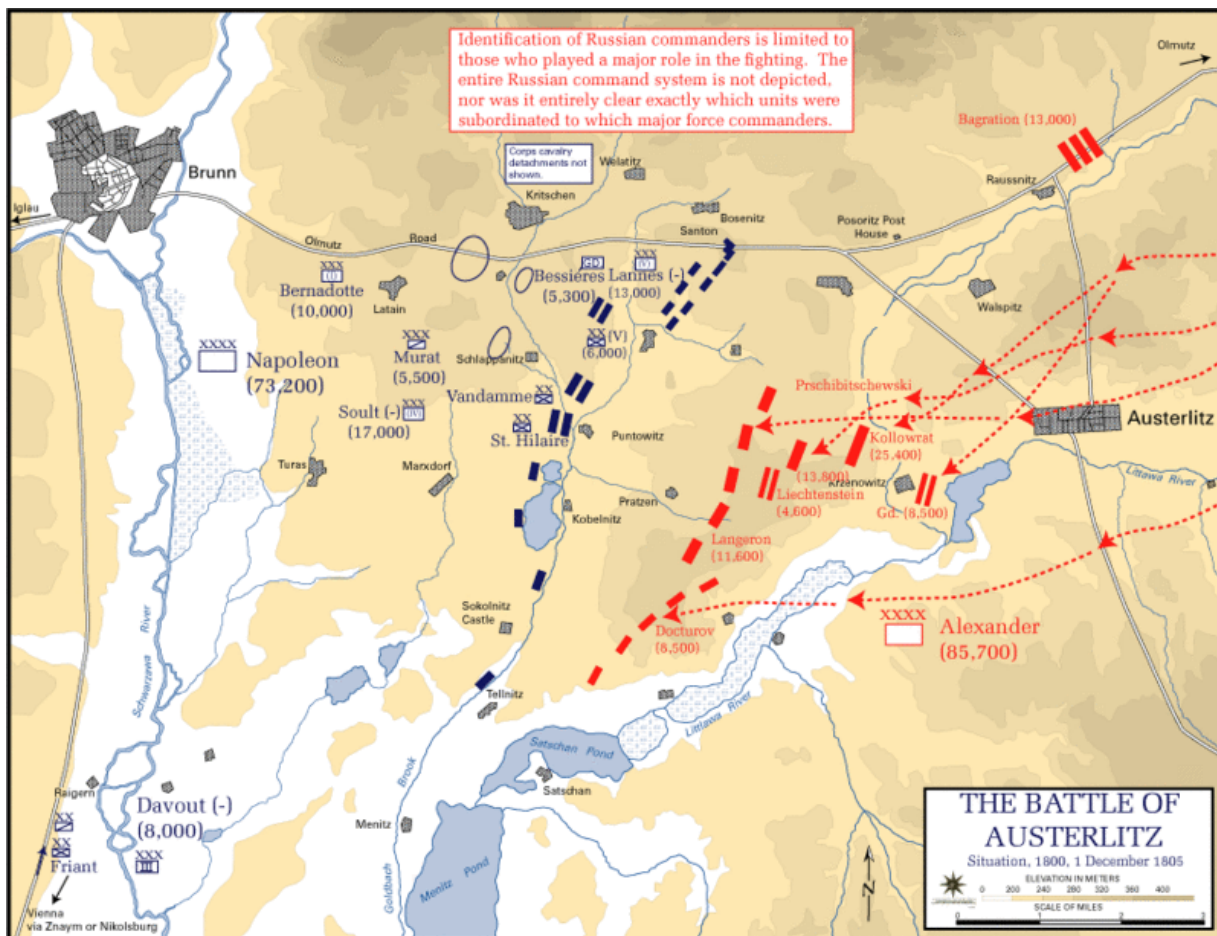
⁵⁴ Isto, str. 108. i 109.

⁵⁵ Isto, str. 111.

⁵⁶ Isto, str. 107.

⁵⁷ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 6306. – 6310.

⁵⁸ A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 77. i 78.

Prilog 2: Prikaz Bitke kod Austerlitz (2. prosinac 1805. godine.)

6.3.BITKA KOD JENE

Nakon pobjede nad Austrijom, Napoleon se okreće Pruskoj koja je izvan ratnih zbivanja od Mira u Baselu 1795. godine. Nakon što Bonaparte sa svojim trupama upada na pruski teritorij, pruski kralj Fridrik Vilim III. zahtjeva njihovo povlačenje. Napoleon to odbija i zapovijeda svojoj vojsci siloviti marš na pruskog kralja.⁵⁹

Kada govorimo o Bitci kod Jene obično se ne ističe da se zapravo radi o dvije odvojene bitke koje su se istovremeno odvijale na dvije različite lokacije. Naime, 14. listopada 1806. godine dolazi do odlučujućeg sukoba između francuske i pruske vojske. Napoleon se sa glavninom francuskih snaga nalazio u Jeni gdje se sukobio sa desnim krilom pruske vojske pod zapovjedništvom princa von Hohenlohea za kojeg se vjerovao da predvodi glavninu pruske vojske. Ipak, većina pruskih

⁵⁹ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 6312.

snaga se nalazila u Auerstadtu pod zapovjedništvom vojvode od Brunswicka. Tu se sukobila s francuskim snagama pod zapovjedništvom maršala Davota. Unatoč izrazito nepovoljnom omjeru (otprilike 1:2) francuski maršal uspijeva izboriti važnu pobjedu koja je prvenstveno rezultat njegove zapovjedničke genijalnosti i nadmoći nad pruskim vojvodom. Napoleon je sa svojim snagama također, očekivano, pobijedio brojčano inferiornog neprijatelja.⁶⁰ Pruska je teško poražena čemu svjedoče i činjenice, uništene su tri pruske armije, zarobljeno je 25.000 pruskih vojnika, osvojeno 200 topova i 60 pukovnijskih zastava. Nakon tih pobjeda Napoleon, 26. listopada ulazi u Potsdam, a sutradan i u Berlin. Idućih su se dana redom predavale preostale pruske snage na raznim uporištima u istočnoj Pruskoj, a između ostalih je zarobljen i glasoviti feldmaršal Blücher. Pruski kralj i kraljica bježe na istočnu granicu svoje zemlje te tu očekuju rusku vojsku. Austrijski kancelar Metternich je kasnije zapisao kako Jena predstavlja Napoleonov „zenit“.⁶¹

6.4.BITKA KOD FRIEDLANDA

Razdoblje Napoleonovih najvećih vojnih uspjeha završava 1807. godine bitkama kod Eylaua i Friedlanda gdje konačno uspijeva poraziti i trećega velikog cara, Aleksandra I. Naime, nakon podjarmljivanja Austrije i Pruske, još jedino Rusija smeta apsolutnoj Napoleonovoj dominaciji u Europi.⁶² Do odlučujuće bitke između francuskih snaga i ruske vojske dolazi 14. srpnja 1807. godine kod Friedlanda gdje je Napoleon u potpunosti porazio ruskog generala Benigsena koji je prisiljen na uzmak preko rijeke Njemen na ruski teritorij. Napoleon nastavlja svoje napredovanje za ruskom vojskom sve do Tilsita.⁶³ Nakon Bitke kod Friedlanda potpisan je Mir u Tilsitu, u srpnju 1807. godine, između francuskog cara te pruskog kralja i ruskog cara. Sporazumom iz Tilsita Aleksandar I. formalno postaje Napoleonov saveznik. Ovim mirom Pruska gubi velike teritorije, ponajprije poljske krajeve koji se uključuju u novoosnovano Varšavsko vojvodstvo i krajeve zapadno od Labe od kojih nastaje Vestfalsko kraljevstvo.⁶⁴ Mir u Tilsitu iz 1807. godine zaokružuje trogodišnje razdoblje u kojem je Napoleon, s vojnog stajališta, bio na vrhuncu moći, a Adolphe Thiers

⁶⁰ S. Englund, *Napoleon*, str. 312.

⁶¹ Isto, str. 313.

⁶² A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 79.

⁶³ Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, str. 716.

⁶⁴ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 6314.

Napoleonove pohode po Europi od 1805. do 1807. zajednički naziva „*najduljom i najsmjelijom ekspedicijom...riječ je o pothvatu bez premca u čitavoj povijesti.*“.⁶⁵

7. RATOVI PROTIV HABSBURGOVACA I PRVI NAPOLEONOV PORAZ

U svibnju 1808. godine dolazi do pobune u Španjolskoj gdje je Napoleon svrgnuo s vlasti legitimnu dinastiju Bourbon te na prijestolje postavio svoga brata Josepha. Španjolski gerilci, potpomognuti Britancima, uspješno ratuju protiv francuskih generala koji nikako ne uspijevaju slomiti otpor ratobornih ustanika. Stoga u listopadu 1808. godine i sam Napoleon dolazi u Španjolsku gdje odnosi pobjede u nekoliko bitaka koje će mu omogućiti da ponovno uspostavi, bar privremenu, kontrolu u Madridu i cijeloj zemlji. Međutim, nakon njegovog povratka u Francusku, u siječnju 1808. godine, nemiri u Španjolskoj se nastavljaju.⁶⁶ Francuski gubitci na Pirenejskom poluotoku postaju sve veći, a Napoleon, unatoč stalnom slanju pojačanja, nikada neće ukloniti kako on to kaže „*moj španjolski čir*“ koji će ga u velikoj mjeri sputavati i slabiti.⁶⁷ Dok je Napoleon zaokupljen događajima u Španjolskoj gdje je usmjerio većinu svoje vojne sile i najbolje generale, Habsburška Monarhija se sprema za novi rat protiv Francuske. Naime, Franjo I. je uvjeren kako je došao pravi trenutak da osvjetla obraz svoje osramoćene carevine koja je ponižena u Bitci kod Austerlitz i Požunskim mirom. Ruski car Aleksandar I., iako od Tilsitskog mira iz 1807. godine formalno Napoleonov saveznik, daje obećanje Franji da ga neće ugrožavati.⁶⁸

Nadvojvoda Karlo, zapovjednik austrijske vojske, provodi veliku mobilizaciju te okuplja, do tada, najveću vojsku u austrijskoj povijesti (veća će biti samo ona iz 1866. godine okupljena za rat protiv Pruske). Nadalje, provodi opsežne vojne reforme, organizacijske i taktičke, te se odlučuje na strategiju iznenadnih napada na Francuze i to istovremeno na tri zasebna područja, Poljska, Italija i Njemačka. Ipak, ovakva strategija pokazat će se teškim promašajem budući da austrijska vojska nije sposobna ratovati na tri fronta istovremeno. Napoleon je također morao podijeliti svoju „Veliku armiju“ te njen znatan dio ostavlja u Španjolskoj, dok on na čelu tzv. „Njemačke armije“ kreće na njemačko bojište.⁶⁹ Do prvog ozbiljnijeg sukoba između dvojice vojskovođa dolazi kod Eckmühla, 22. travnja 1809. godine, gdje Napoleon odnosi pobjedu, nakon čega, po drugi put, 13. svibnja 1809. godine zauzima Beč. Međutim, u Bitci kod Asperna, u blizini austrijske prijestolnice, nadvojvoda

⁶⁵ S. Englund, *Napoleon*, str. 323.

⁶⁶ Isto, str. 369. – 373.

⁶⁷ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 111.

⁶⁸ Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, str. 717.

⁶⁹ S. Englund, *Napoleon*, str. 375.

Karlo odnosi veliku pobjedu nad francuskim carem te mu nanosi prvi pravi poraz uopće.⁷⁰ Ipak, francuske snage na talijanskom bojištu uspijevaju pobijediti i istjerati austrijsku vojsku iz sjeverne Italije nakon čega se priključuju Napoleonovoj „Njemačkoj armiji“ koja zatim odnosi odlučujuću pobjedu u Bitci kod Wagrama od 5. do 6. srpnja 1809. godine. Za razliku od prijašnjih Napoleonovih bitaka, ova se bitka vodila na daleko većem prostoru i s daleko brojnijim snagama. Bio je to pravi pokolj u kojemu je živote izgubilo 38.000 francuskih te 42.000 austrijskih vojnika. Ipak, Wagram je po samom značaju neusporediv s Austerlitzom i Jenom. Treba istaknuti kako vojska nadvojvode Karla nije bila slomljena te je i dalje bila sposobna pružati žestok otpor. Međutim, Franjo I. se odlučuje na mirovne pregovore prvenstveno iz diplomatskih razloga jer je izostala pruska vojna pomoć.⁷¹ Na kraju ovoga francusko-austrijskog rata sklopljen je Mir u Schönbrunnu, u listopadu 1809. godine, kojim je Austrija prisiljena ustupiti Francuskoj slovenske i hrvatske zemlje koje ulaze u sastav novoosnovanih Ilirskih provincija.⁷²

8. POHOD NA RUSIJU I „RAT PROTIV PRIRODE“

Napoleon je 1812. godine bio na vrhuncu svoje moći, a njegovo prostrano carstvo u tom trenutku obuhvaća gotovo polovicu europskog stanovništva. Ipak, ni to mu nije bilo dovoljno te se odlučuje na vojni pohod na Rusiju iz koje bi zatim izvršio invaziju na Indiju i tako zadao konačan udarac britanskom kolonijalnom carstvu. Međutim, bila je to najgora odluka u Napoleonovoj vojnoj karijeri koja će završiti teškom katastrofom njegove „Velike armije“.⁷³

8.1. POZADINA FRANCUSKO-RUSKOG SUKOBA

Unatoč sporazumu iz Tilsita kojim se Napoleon Bonaparte i Aleksandar I. Romanov obvezuju i zaklinju na mir i vječno prijateljstvo između dva carstva, neslaganja i sukobi između dvojice careva ne prestaju, dapače, postaju sve učestaliji i ozbiljnije naravi.⁷⁴ Navodi se kako je jedan od razloga neslaganja između francuskog i ruskog cara, a time i neposredan povod za Napoleonov napad na Rusiju, bila i nemogućnost dogovora oko sklapanja braka između Napoleona i jedne od Aleksandrovih sestara, pripadnice ruske carske dinastije Romanov. Nakon toga se Napoleon odlučuje na sklapanje ženidbene veze s Habsburgovcima te uzima ruku Marije Lujze, kćeri

⁷⁰ Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, str. 718.

⁷¹ S. Englund, *Napoleon*, str. 377.

⁷² Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 6318.

⁷³ Skupina autora, *Hrvatska enciklopedija*, str. 581.

⁷⁴ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 121.

austrijskog cara Franje I., što će jako uvrijediti ruskog cara i dinastiju Romanov.⁷⁵ Jedan od razloga zbog kojih se Napoleon odlučuje za pohod na Rusiju je i rusko nepoštivanje te kršenje kontinentalne blokade nametnute Velikoj Britaniji. Naime, 1810. godine Aleksandar ponovno dopušta britanskim brodovima pristanak u ruskim lukama.⁷⁶ Sasvim je jasno kako francusko-ruski savez sve više i više slabi zbog obostranog nepovjerenja između careva. Od 1811. godine sporazum iz Tilsita postoji još samo na papiru, a njegovoj konačnoj propasti pridonosi zahtjev cara Aleksandra I. iz travnja 1811. godine u kojemu traži francusko napuštanje Pomeranije i Pruske. Naime, Napoleon je pripojio Oldenburško vojvodstvo na sjevernoj njemačkoj obali pod izgovorom da ova mala državica ne poštuje kontinentalnu blokadu.⁷⁷

8.2.NAPAD I PROPAST „VELIKE ARMIJE“

U okolnostima koje obilježava izrazito zaoštavanje francusko-ruskih odnosa, Napoleon se odlučuje za napad na Rusiju pri čemu izjavljuje: „*Samo jedan udarac u srce ruskog carstva, na Veliku Moskvu, na Svetu Moskvu, stavit će mi za tren oka čitavu onu slijepu i apatičnu masu na raspolaganje.*“.⁷⁸ Dana 28. svibnja 1812. godine Bonaparte s ogromnom vojnom silom od otprilike 700.000 ljudi iz Dresdena kreće na svoj veliki vojni pohod na Rusiju. Krajem lipnja francuska „Velika armija“, sastavljena dobrim dijelom od ljudi iz vazalnih kraljevstava, prelazi rijeku Njemen te prodire na ruski teritorij, ne naišavši pri tome ni na kakav otpor.⁷⁹ S druge strane, glavni zapovjednik ruskih snaga, general Kutuzov, izabire taktiku „spaljene zemlje“ koja se temelji na povlačenju pred neprijateljem, uništavanju cjelokupnog uroda i svega što bi moglo poslužiti za opskrbu brojne francuske vojske. Prolazeći spaljenom i uništenom zemljom Napoleonova se „Velika armija“ nije mogla opskrbljivati oružjem, municijom i živežnim namirnicama. Također, opskrbu Napoleonove vojske otežava i gerilski rat kojega vodi ruska vojska, a temelji se na iznenadnim napadima manjih skupina ruskih vojnika koji odlično poznaju teritorij što im uvelike olakšava mogućnost djelovanja. Isto tako, saveznici generala Kutuzova u „velikom domovinskom ratu“, kako ga Rusi vole nazivati, su i ogroman ruski teritorij koji otežava opskrbu „Velike armije“ te oštra

⁷⁵ Isto, str. 122.

⁷⁶ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 6341.

⁷⁷ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 92.

⁷⁸ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 122.

⁷⁹ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 92.

klima na koju Napoleonovi vojnici nisu bili spremni budući da su bili opremljeni ljetnom odjećom i obućom.⁸⁰

Do prvog sukoba na otvorenom polju između francuske „Velike armije“ i ruske „domovinske vojske“ dolazi 17. kolovoza 1812. g. kod Smolenska. Smatra se kako su Napoleonove snage do te bitke izgubile trećinu svojih snaga, što zbog bolesti, što zbog umora i iscrpljenosti. U toj su se bitci s ruske strane posebno istaknuli kozaci, vješti konjanici s Dona i Volge, ali niti oni nisu mogli pomoći Rusima da dobiju Bitku kod Smolenska u kojoj su izgubili oko 20.000 ljudi. Ruski general Barclay de Tolly teško je poražen te se sa svojim snagama povlači u Borodino, selo stotinjak kilometara udaljeno od Moskve.⁸¹ Nakon Bitke kod Smolenska vrhovni zapovjednik ruske vojske postaje ostarjeli general Kutuzov koji više nema izbora, naime, prisiljen je suočiti se s francuskim snagama kod Borodina, nedaleko od Moskve. Bitka kod Borodina, 7. rujna 1812. godine, ostala je zapamćena u francuskoj povijesti kao Bitka za Moskvu. U njoj se Napoleonova „Velika armija“, sad već brojčano nadjačana, sukobila s ruskim snagama na čelu s generalom Kutuzovim. Francuske su snage brojale oko 135.000, dok su ruske brojale oko 157.000 vojnika. U ovoj se bitci Napoleon nije iskazao osobitom strateškom genijalnošću, već se prvenstveno oslonio na izravne napade na neprijatelja koji nisu davali željenih rezultata, već su rezultirali desetkovanjem njegove vojske. Gubitci s obje strane su bili ogromni, 44.000 ruskih, naspram 28.000 francuskih žrtava. Bitka taktički nije završena, već je prekinuta povlačenjem generala Kutuzova. Premda za krajnji ishod bitke možemo reći da je neriješen, Napoleon je često isticao kako je to njegova velika pobjeda.⁸² S jedne strane, Bitka kod Borodina i je Napoleonova pobjeda budući da mu je omogućila ulazak u rusku prijestolnicu, Moskvu, 14. rujna 1812. godine. Međutim, ruska vojska je pri povlačenju spalila grad te tako ostavila „Veliku armiju“ bez potrebnih logističkih temelja. No ni tu nije bio kraj francuskim nevoljama, naime, bližila se oštra ruska zima. Napoleon je znao da u uništenoj Moskvi ne može dočekati proljeće te pokušava pregovarati s Aleksandrom I. koji pak odbija sve Napoleonove zahtjeve. U takvim okolnostima francuske su snage prisiljene na povlačenje koje će završiti jednom od najvećih tragedija u vojnoj povijesti. Što zbog hladnoće, gladi i iscrpljenosti, a što zbog silovitog napada kozaka prilikom prelaska rijeke Berezine od 26. do 28. listopada 1812. godine, rusku zimu uspijeva preživjeti manje od 50.000 francuskih vojnika. Bio je to udarac od

⁸⁰ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 6341. i 6342.

⁸¹ G. Gerosa, *Napoleon*, str.

⁸² S. Englund, *Napoleon*, str. 409.

kojega se Napoleon nikada neće oporaviti.⁸³ Smatra se kako je Berezina Napoleonova vojna katastrofa, prava apokalipsa njegove „Velike armije“, odnosno njenih ostataka, budući da je u jednom danu izgubio oko 25.000 vojnika. Svi su oni izginuli pred naletima ruske artiljerije i kozaka dok su prelazili mostove ove ledene rijeke.⁸⁴

9. „BITKA NARODA“ I POČETAK KRAJA „CARA SVIH FRANCUZA“

Unatoč teškom neuspjehu ruskog pohoda i katastrofi „Velike armije“, Napoleon još jednom uspijeva skupiti golemu vojnu silu koja broji oko 400.000 ljudi, većinom mladih i neiskusnih vojnika, točnije rečeno dječaka. „Car svih Francuza“ još jednom pokazuje svu raskoš svoga ratničkog umijeća te nanosi brojčano nadmoćnijem i bolje opremljenom neprijatelju nekoliko teških poraza, Prusima kod Lützena 2. svibnja, Rusima kod Bautzena 21. svibnja te Austrijancima kod Dresdena 27. kolovoza 1813. godine. Ipak, u odlučujućoj bitci, Bitci kod Leipziga, od 16. do 19. listopada 1813. godine morao se suočiti sa sve tri vojske istovremeno potpomognute švedskim snagama.⁸⁵ Bitka kod Leipziga u Saskoj ostala je zapamćena u povijesti kao „Bitka naroda“ budući da su u njoj sudjelovale vojske čak deset država. Napoleon se u toj bitci sukobljava s austrijskom, ruskom, pruskom i švedskom vojskom koje su zajedno brojale oko 320.000 vojnika, dok je on raspolagao sa samo 190.000 ljudi.⁸⁶ Na čelu ruske vojske bio je general Kutuzov, austrijskom je zapovijedao general Schwarzenberg, pruskom feldmaršal Blücher, dok je švedsku vojsku predvodio Bernardotte, Napoleonov bivši general i izdajica.⁸⁷ Sama bitka počinje 16. listopada 1813. godine napadom savezničkih snaga koji ipak nije rezultirao nikakvim značajnijim uspjesima, pozicije su ostale nepromijenjene, a saveznici se povlače. Napoleon nastoji dobiti bitku provjerenom taktikom, razdvajanjem neprijateljskih snaga na dva dijela koje će zatim pojedinačno lako potući. U tom trenutku francuska vojska napada, međutim, Napoleon ne uspijeva u svojoj namjeri, brzo i učinkovito slomiti neprijatelja te dobiti bitku. Tada se bitka pretvara u strahoviti pokolj u kojem niti jedna strana ne ostvaruje prevagu. Dana 17. listopada bitka se smiruje te dolazi samo do manjih obračuna. Međutim, već idućeg dana pristižu pojačanja s obje strane. To je bio ključni trenutak bitke budući da su saveznici dobili deset puta veće pojačanje nego Napoleon te su započeli opći napad u kojem Francuzi nisu imali šanse. Uvidjevši da je bitka izgubljena, Napoleon naređuje povlačenje

⁸³ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 93.

⁸⁴ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 130.

⁸⁵ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 93.

⁸⁶ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 133. i 134.

⁸⁷ Isto, str. 134. i 135.

svoje vojske.⁸⁸ U Bitci kod Leipziga živote je izgubilo oko 55.000 savezničkih te između 40.000 i 60.000 francuskih vojnika⁸⁹. Bitka kod Leipziga smatra se najkrvavijom bitkom napoleonskih ratova čemu u prilog govori i činjenica da je u njoj živote izgubilo gotovo 100.000 ljudi. Sven Englund Bitku kod Leipziga smatra čak najvećom i najkrvavijom u dotadašnjoj povijesti.⁹⁰ Napoleonov poraz u toj bitci pokazao se itekako odlučnim, omogućio je njegovim protivnicima, protunapoleonskoj koaliciji, napredovanje prema Parizu.⁹¹

Premda se Bitka kod Waterlooa redovito pojavljuje na svim popisima najpresudnijih bitaka u svjetskoj povijesti, treba istaknuti kako je Bitka kod Leipziga po svojim posljedicama povijesno važnija i odlučnija. Naime, ona je bila veća, dugotrajnija i smrtonosnija, a upravo te 1813. godine protunapoleonska koalicija uviđa da samo zajedničkim snagama i složnošću može poraziti Napoleona. Od tog trenutka ona će ustrajati u samo jednom cilju, konačnom Napoleonovom porazu.⁹² Nakon Bitke kod Leipziga, Bonaparte je u Fontainebleauu, u travnju 1814. godine, prisiljen na abdikaciju te je sa počasnom gardom od 800 ljudi premješten na otok Elbu koji dobiva kao kneževstvo. Tu će živjeti pod neprestanom prismotrom Britanaca.⁹³

10. BITKA KOD WATERLOOA I KONAČAN PAD

Ipak, Napoleon nije imao mira, žudio je za povratkom u Francusku, želio je još jednom stati na čelo vojske za koju je vjerovao da mu je i dalje vjerna. Vrebao je priliku za bijeg s Elbe koja mu se napokon i ukazala 26. veljače 1815. godine kada je uspio izmaći nadzoru britanskih brodova koji su krstarili na pučini. Ponovno stupa na francusko tlo 1. ožujka 1815. godine kada se iskrcava kod Cannesa te kreće prema Parizu.⁹⁴ Zatim, francuski kralj Luj XVIII. šalje Petu pukovniju da uhvati Napoleona u bijegu. Međutim, kad ga je Peta pukovnija 7. ožujka 1815. godine presrela kod Grenobla, u jugoistočnoj Francuskoj, Napoleon joj pristupa i izjavljuje: „*Vojnici pete, prepoznajete me! Ako tko od vas želi ustrijeliti cara svoga cara, neka učini to sada!*“.⁹⁵ Nakon toga vojnici oduševljeno kliču: „*Živio car!*“. Potom, zajedno sa svojim carem kreću put Pariza u koji stižu 20. ožujka 1815. godine. Uslijedilo je kratko razdoblje u kojem je Napoleon ponovno uspostavio

⁸⁸ Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, str. 723.

⁸⁹ G. Gerosa, *Napoleon*, str. 136.

⁹⁰ S. Englund, *Napoleon*, str. 434.

⁹¹ A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 195.

⁹² S. Englund, *Napoleon*, str. 481.

⁹³ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 6344.

⁹⁴ Skupina autora, *Povijest* 13, str. 94.

⁹⁵ Isto, str. 94.

vrhovnu vlast u Francuskoj, a koje povjesničari popularno nazivaju „Napoleonovih stotinu dana“.⁹⁶ Nakon toga Luj XVIII. napušta Francusku, a Napoleon dobiva drugu priliku za pregrupiranje francuskih snaga i još jedan, konačan, obračun čiji će ishod definitivno odlučiti o njegovoj sudbini. Uslijedila je brza reakcija njegovih zakletih neprijatelja koji sklapaju još jednu koaliciju protiv njega, sedmu po redu. Napoleon nije imao na izbor puno mogućnosti, mogao je ili čekati napad koalicije ili što prije prvi napasti. Poznavajući Napoleonov karakter i temperament nije teško zaključiti na što se odlučio, prvi je napao.⁹⁷ Početkom lipnja 1815. godine uslijedila je mobilizacija protufrancuskih snaga, engleske i pruske vojske, u Belgiji. Uskoro će ih ojačati austrijske i ruske snage koje užurbano pristižu s istoka. Međutim, Napoleon je težio pojedinačnim sukobima sa savezničkim vojskama u kojima bi onda on svakako bio u prednosti. To mu je pošlo za rukom kada se 16. lipnja kod Lignyja sukobljava s pruskom vojskom feldmaršala Blüchera te joj nanosi težak poraz. Ipak, ovu pobjedu Napoleon nije uspio u potpunosti iskoristiti. Naime, razvio je odličan plan kojim je namjeravao potpuno uništiti prusku vojsku te joj na taj način onemogućiti sudjelovanje u daljnjim savezničkim borbama. Ipak, nije uspio iz razloga što se korpus od 20.000 francuskih vojnika, koji je imao zadaću spriječiti Engleze da se uključe u bitku, nije stigao na vrijeme pridružiti glavnini Napoleonove vojske. Na taj način feldmaršal Blücher nije doživio potpuni poraz, već samo odbacivanje.⁹⁸ Do odlučujućeg sukoba između Napoleona i savezničke koalicije dolazi 18. lipnja 1815. godine kod belgijskog sela Waterloo. Bitka kod Waterlooa započinje kao sukob francuske vojske na čelu s Napoleonom koja je brojala oko 74.000 vojnika te engleske vojske na čelu s vojvodom od Wellingtona koja je brojala oko 68.000 vojnika. Vojni povjesničari i analitičari smatraju kako je upravo ta Napoleonova vojska bila jedna od najboljih kojima je ikada zapovijedao, a za razliku od engleske, bila mu je i izuzetno odana te motivirana za borbu.⁹⁹ Sama bitka započinje nešto prije podneva žestokim udarom francuskog pješništva pod vodstvom Jérômea Bonaparte na britansko desno krilo obrane koje je svoje vojnike formiralo u obrambene pravokutne jedinice. Kad je Napoleon uvidio da se Britanci uspješno brane te da neprijatelj ne uzmiče, naređuje sveopći napad francuskog pješništva pod zapovjedništvom d'Erlona na središnji dio britanskih snaga. Kada ni taj napad nije urodio plodom Napoleon naređuje sveopći napad francuske konjice pod zapovjedništvom maršala Ney. Ipak, britanske pješačke pravokutne formacije pokazuju se izuzetno učinkovitima te

⁹⁶ H. Gračanin, *Napoleon Bonaparte – vojskovođa i car Francuza*, str. 75.

⁹⁷ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 94. i 95.

⁹⁸ S. Englund, *Napoleon*, str. 478. i 479.

⁹⁹ Isto, str. 479.

uspjevaju izdržati obranu.¹⁰⁰ Međutim, ni tu nije bio kraj Napoleonovim brigama. Naime, prijeti mu opasnost od pruske vojske na čelu s feldmaršalom Blücherom koja čeka prigodan trenutak za uključivanje u bitku. Bio je to presudan trenutak, Napoleon je u bitku poslao sve svoje snage, uključujući i rezervne jedinice, ali mu svejedno sve više ponestaje vojnika. Od tog trenutka bitka je krenula u samo jednom smjeru, porazu francuskih snaga te konačnom padu velikog „cara svih Francuza“.¹⁰¹

Vojni povjesničari i analitičari većinom su složni kako je Napoleon kod Waterlooa vodio dobru, ali ne i izvrsnu bitku koja bi bila dostatna velike pobjede. Čimbenici koji su utjecali na ovakav rasplet Bitke kod Waterlooa su svakako velika požrtvovnost i borbenost britanskog pješništva koje je uspješno odolijevalo svim Napoleonovim pokušajima, kao i uključivanje pruske vojske u bitku. Nadalje, Napoleonu se predbacuje i nepopustljivost te ustrajnost na bitci. Naime, mogao se povući te sačuvati svoju vojsku za neku drugu bitku. Ipak, njegov mu karakter i temperament to nisu dopuštali te je on bezobzirno slao vojnike u borbu.¹⁰² Sudionik Bitke kod Waterlooa, general Kellerman, kasnije kritizira Napoleonovu strategiju pišući: „...*No uz malo razboritosti mogli smo izbjeći katastrofu... No razboritost nije bila među odlikama francuskog glavnog zapovjednika...*“.¹⁰³

Nakon napuštanja svoje vojske, Napoleon 22. lipnja 1815. godine dolazi u Pariz gdje po drugi put abdicira. Nakon neuspješnog pokušaja bijega u Ameriku, predaje se Britancima koji već imaju plan kako kazniti čovjeka koji 20 godina na sve moguće načine pokušava srušiti njihovo ogromno svjetsko carstvo. Dana 15. srpnja 1815. godine ukrcaj je na britanski brod te prevezen na otok Svetu Helenu. Taj mali otočić u Atlantskom oceanu, kojeg je jedan član posade nazvao „*najružnijom i najturobnijom hridi koja se može zamisliti*“, postat će Napoleonov „dom“ (tamnica) u idućih šest godina, a njegovi najljući neprijatelji, Britanci, njegovom najbližom „obitelji“ (tamničarima).¹⁰⁴ Britanski lord Rosebery opisuje gradić Longwood, mjesto gdje je Napoleon bio smješten kao: „*Aglomerat baraka, sklepanih za potrebe skladištenja stoke*“.¹⁰⁵ U takvom dehumanizirajućem okruženju život je skončao jedan od najvećih vojskovođa i careva svih vremena, 5. svibnja 1821. godine u svojoj pedeset drugoj godini.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Isto, str. 480.

¹⁰¹ Isto, str. 480.

¹⁰² Isto, str. 480.

¹⁰³ Isto, str. 481.

¹⁰⁴ A. Horn, *Napoleonovo doba*, str. 207. i 208.

¹⁰⁵ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 95.

¹⁰⁶ Isto, str. 95.

11. NAPOLEONOVA VOJNA STRATEGIJA I TAKTIKA TE NJIHOVA OGRANIČENJA

Frank McLynn navodi velika i očita Napoleonova ograničenja po pitanju strategije ističući pohod na Rusiju te iscrpljujuće ratovanje na Pirenejskom poluotoku kao njegove teške promašaje koji su mu u presudnoj mjeri oduzeli snagu i sredstva.¹⁰⁷ Horne također navodi kako je Španjolska „*njegova najveća strateška ludost dotad*.“¹⁰⁸ Napoleona će ratovanje u Španjolskoj tijekom 1808. godine stajati oko 250.000 vojnika te ga na taj način znatno oslabiti. Francuska vojska doživljava težak neuspjeh, a Napoleon nije imao odgovora na španjolsko gerilsko ratovanje.¹⁰⁹ Nadalje, vojni povjesničari mu zamjeraju i njegovo slabo snalaženje u vodstvu velike vojske kakva je bila primjerice ona u pohodu na Rusiju. Napoleon jednostavno nije dovoljno dobro koordinirao djelovanje svojih armija na više frontova. Velike i nepraktične vojske predstavljale su mu velike logističke probleme koje nije znao prevladati.¹¹⁰ Kako se širilo područje djelovanja bile su mu potrebne sve brojnije snage za osvajanja i osiguravanje pozadine fronte. Primjerice, u pohod na Rusiju kreće s oko 650.000 vojnika, u Poljsku dolazi s 450.000 da bi u bitci kod Moskve imao samo 120.000 vojnika, premalo da bi slomio otpor 110.000 Rusa pod zapovjedništvom iskusnog generala Kutuzova. Čak 200.000 vojnika ostaje na području između Njemena i Moskve kako bi osiguravalo veze i opskrbu, dok se još 130.000 rasipa iz raznih razloga, bolesti, umora ili pak dezerterstva.¹¹¹ Napoleon se pak najbolje snalazio zapovijedajući manjim vojskama i boreći se protiv brojčano nadmoćnog neprijatelja kao što je to bio slučaj u sjevernoj Italiji 1796. i 1797. godine. Bio je nepobjediv na čelu vojske s 30.000 do 60.000 vojnika koju je znao upotrijebiti za *Blitzkrieg*.¹¹² U takvim se okolnostima sjajno koristio taktikom unutarnjih linija s manevrom iz središnje pozicije. Naime, dok bi neprijatelj koncentrično napredovao Napoleon bi se sa svojim snagama zavukao među njegove središnje mase te bi ga razdvojio i onda odvojeno potukao. Dok bi male snage zadržavale jedan dio neprijateljskih snaga, većina bi uništavala drugi dio neprijateljske vojske, a zatim se vratila u pomoć manjini. Ovoj je taktici Napoleon najčešće pribjegavao dobivši njome brojne bitke u sjevernoj Italiji te Bitku kod Austerlitz. Ipak, ona se u bitkama protiv znatno brojčano nadmoćnijih snaga pokazala neuspješnom, bitke kod Leipziga i Waterlooa. Nadalje, Napoleon je ponekad koristio i široki manevar opkoljavanja pri čemu bi se sa svojom vojskom

¹⁰⁷ F. McLynn, *Junaci i zločinci*, str. 317.

¹⁰⁸ A. Horn, *Napoleonovo doba*, str. 178.

¹⁰⁹ Isto, str. 178.

¹¹⁰ F. McLynn, *Junaci i zločinci*, str. 318.

¹¹¹ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 121.

¹¹² F. McLynn, *Junaci i zločinci*, str. 316.

probijao u neprijateljsko zaleđe te mu na taj način presijecao put povlačenja. Tom taktikom dobiva bitke kod Marenga, Ulma i Jene.¹¹³

Općenito govoreći, Napoleonova je taktika bila oslobođena shema te je koristila snage ovisno o resursima. Stoga se ona temeljila na sposobnostima zapovjednika bitke koji na taj način dobiva najveću važnost, a do izražaja dolazi njegova intuicija. U takvoj taktici najžešći udar nije onaj prvi, već posljednji pri čemu rezervne snage dobivaju veliko značenje. Vojska ne čini jedinstvenu masu, već se raspoređuje u korpuse i divizije kojima zapovijedaju sposobni generali i zapovjednici. Napoleon također daje topništvu veće značenje nego bilo koji drugi vojskovođa prije njega.¹¹⁴ Wellington je jednom prilikom izjavio kako je Napoleon poput topovske kugle. Naime, stalno je morao biti u pokretu, njegova je vojska stalno bila u pokretu, samo su tako njegova strategija i taktika dolazili do izražaja. U trenutku kad bi se prestao kretati, ugasila bi se sva moć njegove strategije i taktike.¹¹⁵ Sam Napoleon prilikom Napada na Rusiju 1812. godine izjavljuje: „*Moja moć ovisi o mojoj slavi, a moja slava o mojom pobjedama. Pobjeda me učinila onim što jesam i samo pobjedama mogu očuvati moć...*“.¹¹⁶ Karl von Clausewitz, njemački general i slavni vojni teoretičar još iz Napoleonovog doba, naziva Napoleona „*samim bogom rata*“. Unatoč svim ograničenjima njegove strategije, upravo je Napoleon uveo novi način ratovanja koji je u sukob uključivao sve raspoložive snage jedne nacije.¹¹⁷

McLynn, analizirajući Napoleonove vojne uspjehe, ističe kako francuski car nije bio ni blizu tako dojmljiv, učinkovit i nepobjediv kao što je to bio slučaj kod nekih vojskovođa prije njega. Naime, ističe Hanibala, Aleksandra Velikog, Julija Cezara, Subudeja te Timura Lenka koji su svoje vojne karijere okončali uz jedan, ili pak niti jedan poraz. Međutim, nitko od tih vojskovođa nije vodio toliko bitaka kao Napoleon, a još manje se istodobno borio s toliko protivnika odjednom. Naime, Napoleona opravdava činjenica što nikada nije izgubio bitku protiv jednog protivnika, odnosno jedne zemlje. Leipzig i Waterloo su trijumfi udružene koalicije nekoliko zemalja.¹¹⁸

¹¹³ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 123. i 124.

¹¹⁴ Isto, str. 113.

¹¹⁵ A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 78.

¹¹⁶ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 6268.

¹¹⁷ Skupina autora, *Povijest 13*, str. 126.

¹¹⁸ F. McLynn, *Junaci i zločinci*, str. 318.

Prilog 3: Francusko Carstvo za vrijeme Napoleona Bonaparte (tamno plava – Francusko Carstvo, svjetlo plava – francuske „satelitske“ države, zelena – države s kojima je Francuska bila u savezničkim odnosima)

12. ZAKLJUČAK

Napoleonova dvadesetdvogodišnja vojna karijera, od osvajanja Toulona 1793. do konačnog pada kod Waterlooa 1815. godine, obilježena je usponima i padovima. Bilo je tu blistavih pobjeda u bitkama koje vojni povjesničari smatraju jednim od najveličanstvenijih svih vremena, bitke kod Marenga, Ulma, Austerlitz, Jene te brojne druge, ali bilo je i teških poraza u bitkama koje su mu presudile, bitke kod Leipziga i Waterlooa. Možda sam Napoleon Bonaparte i nije bio takav strateški i taktički genije kakvim ga povijest uporno želi predstaviti, ali je imao nevjerojatan osjećaj za prostor i manevriranje, savršeno je predviđao neprijateljske poteze te se odlikovao velikom odlučnošću kada je to bilo najpotrebnije. Imao je karakter i temperament koji su izvojevali nebrojene pobjede u bitkama diljem Europe pa i šire. Ipak, na kraju mu je upravo taj njegov karakter i presudio budući da nije znao kada treba stati i zadovoljiti se postignutim, a postigao je uistinu puno. Za kraj treba citirati tjednik *The Examiner*, koji povodom Napoleonove smrti piše: „*Ovo doba je izgubilo svoga najvećeg čovjeka. Bio je daleko od naših očiju i naših misli; no prožela nas je spoznaja da je živio te svojevrstan osjećaj da bi se mogao ponovno pojaviti među nama.*“¹¹⁹ Napoleon je na Svetoj Heleni izjavio: „*Waterloo će izbrisati sjećanje na sve moje pobjede.*“¹²⁰ Međutim, to se nikada nije dogodilo te ime Napoleona Bonapartea danas vežemo ponajprije uz njegove blistave pobjede i nezapamćenu vojnu genijalnost. Napoleon Bonaparte je, bez ikakve dvojbe, zaslužio biti svrstan u red najvećih vojskovođa svih vremena i kao takvog ga povijest i pamti.

¹¹⁹ A. Horne, *Napoleonovo doba*, str. 214.

¹²⁰ H. Gračanin, *Napoleon Bonaparte – vojskovođa i car Francuza*, str. 79.

13. LITERATURA

1. Englund, Steven, *Napoleon – Politički život*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2008.
2. Gerosa, Guido, *Napoleon*, Alfa, Zagreb, 1976.
3. Gračanin, Hrvoje, *Napoleon – vojskovođa i car Francuza*, Meridijani, 13(2006), 107, str. 64 – 79.
4. Horne, Alistair, *Napoleonovo doba*, Alfa, Zagreb, 2009.
5. McLynn, Frank, *Junaci i zločinci*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2009.
6. Skupina autora, *Hrvatska enciklopedija*, Svezak 7, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1999 – 2009.
7. Skupina autora, *Povijest 13: Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja (1800. – 1848.)*, Europapress golding, Zagreb, 2008.
8. Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, Svezak 14, Otokar Keršovani, Rijeka, 1974.
9. Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, Svezak 5, Redakcija Vojne enciklopedije, Beograd, 1973.

14. PRILOZI

1. Prilog 1: (http://en.wikipedia.org/wiki/Jacques-Louis_David)
2. Prilog 2: (http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Austerlitz)
3. Prilog 3: (http://en.wikipedia.org/wiki/Napoleon_Bonaparte)

